

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Český jazyk

7. ročník

inovace a zkvalitnění výuky směřující k rozvoji čtenářské a
informační gramotnosti

VODA

*soutěž pro upevnění čtenářské dovedností pomocí ukázky z knihy
Karla Čapka - Pohádka vodnická.*

vl.znak: UM-ČJ

Karel Čapek, Pohádka vodnická a něco vody navíc

Charakteristika: Doplnující hodina k tématu moderní pohádka v 7.ročníku + osoba K. Čapka + téma Voda; lze použít jako soutěž jednotlivců nebo dvojic, případně v kombinaci. Důraz na pochopení extrémní širší slovní zásoby autora. Časová dotace podle potřeby a rozsahu je 1-3 vyučovací hodiny. Posiluje především pracovní a komunikativní klíčové kompetence

Doporučené bodování:

1. 0-3b
2. 0-10b
3. 0-2b
4. 0-5b
5. 0-8b
6. 0-14b
7. 0-10b
8. 0-10b

1. MOTIVACE

A) co mají společného následující knihy: (VODU jako lit. látku, popř. prostředí, námět)

1. M. V. Kratochvíl: Podivuhodné příběhy a dobrodružství Jana Kornela
2. J. London: Moře, sníh a velkoměsta
3. N. Čukovskij: Pod plachtami kolem světa
4. S. Martin-Chauffierová: Ten druhý jsem já
5. J. F. Cooper: Lodivod
6. J. V. Pleva: Robinson Crusoe
7. A. Ransome: Klub lysek
8. E. Petiška: Staré řecké báje a pověsti
9. J. Verne: Děti kapitána Granta
10. F. Běhounek: Trosečníci polárního moře

ÚKOL č. 1 B) Vysvětlení pojmu **VODA** + PRÁCE SE SLOVNÍKEM (SSČ str. 622)
DOPLNĚNÍ DO PRACOVNÍHO LISTU č.1

- a) Bezbarvá tekutina
- b) Vodní tok, nádrž moře
- c) Tekutý, léčebný, čistící apod. prostředek

ÚKOL č. 2 ČTENÍ A SROVNÁVÁNÍ DVOU OBDOBNÝCH TEXTŮ

KAREL ČAPEK: DEVATERO POHÁDEK - POHÁDKA VODNICKÁ, knížky v knihovně, PRACOVNÍ LISTY ÚKOL č.2., případná společná četba (str. 123-133), popř. pouze následná ukázka, práce s úryvkem: hledej, co textu nebylo, tj. změněná, nehodící se slova – je jich 10

Jestli si, děti, myslíte, že vodníci **jsou**, tak tedy vám říkám, že jsou, a jací! Tak třeba zrovna u nás, co jsme se my jako narodili, bydlel jeden v řece Úpě pod splavem, a jeden byl tuhle v Havlovicích u toho dřevěného mostu a jeden se zdržoval v Radečském potoce; však jednou přišel k mému **kámošovi**, aby si dal vytrhnout **dub**, a za to mu donesl košíček stříbrných a růžových **žraloků** pěkně pokladených kopřivami, aby zůstali čerství; a že to byl vodník, bylo vidět z toho, že po něm na židli bylo **sucho**. A jeden byl u dědečkova mlýna v Hronově a ten choval pod splavem, pod vodou šestnáct koní; proto inženýři říkali, že tam na tom místě má řeka Metuje šestnáct koňských sil. Těch šestnáct bílých koní pořád táhlo a táhlo, a proto se mlýn **někdy** točil; a když jedné noci náš dědeček umřel, šel vodník a vypřáhl potichu všech šestnáct koní a mlýn se tři dny netočil. Na velkých řekách jsou vodníci, kteří mají ještě víc koní, třeba padesát nebo sto; ale někteří jsou takoví chudáci, že nemají ani dřevěnou kozu. Takový velkovodník v Praze, na Vltavě, je ovšem náramně bohatý a velký pán; má třeba i motorový člun a v létě si jede k moři. Vždyť v Praze i obyčejný podvodník má někdy peněz jako slupek a lítá v automobilu, hů, hů, až bláto **suchne**. Ale jsou zase takoví nanicovatí, malovodnickové, mají loužičku jako dlaň a v ní jednu **bábu**, tři komáry a dva **kluky** potápníky; nebo mají svou živnost na tak mizerné stružce, že si v ní ani myš bříško neurousá; někteří za celý boží rok nechytou víc než pár papírových lodiček a dětskou plínku, která mamince **přeplavala** při praní. Ba, je to bída. A zase takový rožmberský vodník má třeba dvě stě dvacet tisíc kaprů a ještě k tomu líný, ševce, parmy a nějakou tu zubatou štiku. Inu, není žádná rovnost na světě.

ÚKOL č. 3. VYSVĚTLENÍ NESPRÁVNÉ ETYMOLOGIE JAKO PRVKU SLOVNÍHO HUMORU, PRACOVNÍ LISTY, ÚKOL č.3

Pohádka vodnická (Devatero pohádek) ukázka:

To se rozumí, děti, že vodník může dělat jen to řemeslo, ve kterém je něco od vody; tak třeba může být **zá-vodníkem** nebo **pod-vodníkem**, může psát do novin **ú-vodníky**, může být **prů-vodcem** nebo **prů-vodčím**, může se vydávat za **vé-vodu**, za člověka vznešeného **pů-vodu** nebo za majitele **zá-vodu**, zkratka nějaká **voda** v tom musí být.

Jedná se o zvukovou shodu ve zdánlivém kořeni slova, jiný slovotvorný základ, většina slov je jiného původu, např. od slova vodit apod., žáci mohou za úkol najít základové slovo.

ÚKOL č. 4. SYNONYMICKÁ ŘADA JAKO DŮKAZ BOHATOSTI ČAPKOVA SLOVNÍKU + POKUS O JEJÍ DOPLNĚNÍ, PRACOVNÍ LISTY, ÚKOL č.4

„On měl, ten Arion, velikou bolest v srdci. Nikdo neví jakou. Nikdo neví, co se mu stalo zlého. Ale musela to být strašná bolest, že zpíval tak krásně a tak smutně. A jak tak pod vodou zpíval a naříkal, trásla se každá krůpějka vody, jako by to slza byla. A v každé krůpějce uvázlo něco z jeho zpěvu, jak se ten zpěv tou vodou prodíral. Každá kapička zachytila kousek jeho hlasu. A proto už není voda němá. Proto zvoní, cinká, ševlí a šeptá, zurčí a bublá, šplouná, šumí, hučí, ropotá, úpí a kvílí, burácí, řve, ječí a hřímá, sténá a vzdychá a směje se, hraje jako na stříbrnou harfu, klokotá jako balalajka, zpívá jako varhany, duje jako lesní roh a hovoří jako člověk v radosti nebo žalu. Od té doby mluví voda všemi jazyky na světě a povídá věci, kterým už ani nikdo nerozumí, jak jsou divné a krásné.“

ÚKOL č. 5. TEST POROZUMĚNÍ VYCHÁZEJÍCÍ Z DANÉHO TEXTU, ZNALOSTÍ O AUTOROVÍ

1. Takový vltavský velkovodník v Praze je ovšem náramě bohatý a velký pán. Má třeba i motorový 2. člun a vlétě si jede k moři. Vždyť v Praze i obyčejný podvodník má někdy peněz jako slupek, 3. a lítá v automobilu, hů, hů, až bláto stříká. Ale jsou zase takoví nanicovatí malovodníčkové, mají 4. loužičku jako dlaň a v ní jednu žábu, tři komáry a dva brouky potápníky. Nebo mají svou živnost 5. na tak mizerné ztružce, že si v ní ani myš bříško neourouká. Někteří za celý boží rok nechytanou víc než 6. pár papírových lodiček a děckou plínku, která mamince uplavala při praní. Ba, je to bída! A zase 7. takový Rožmberský vodník má třeba dvě stě dvacet tisíc kaprů a ještě k tomu liny, ševce, parmy 8. a nějakou tu zubatou štiku. Inu, není žádná rovnost na světě!

A. Co asi vyjadřuje přirovnání až bláto stříká v bodě 3:

- a) venku často bývá ošklivé počasí, když po ulicích jezdí velké množství aut
- b) majitel automobilu je také letec a lítá jen za deště, proto při přistání bláto stříká
- c) hů, hů - majitel automobilu šlápl do bláta, proto hlasitě troubí na chodce
- d) majitel automobilu je bohatý a nadutý, proto jezdí bezohledně, rychle a nebezpečně**

B. Najdi tvrzení, které neříká pravdu:

- a) Karel Čapek napsal řadu románů, povídek, dramat a cestopisů, byl také známý jako novinář.
- b) Se svým bratrem malířem a spisovatelem Josefem Čapkem vytvořili společně několik literárních děl.
- c) Karel Čapek proslul také jako filmový a televizní režisér. Mezi jeho nejznámější filmy patří série večerníčkovských vyprávění o psu Dášeňce.**
- d) Podle Čapkových pohádek byl natočen populární film Lotrando a Zubejda.

C. Kolik druhů vodníků zmiňuje autor v ukázce:

- a) 3**
- b) 4
- c) 5
- d) 2

D. Kde všude podle Čapka žijí vodníci:

- a) v Praze ve Vltavě, v Praze jako bohatí lidé, v loužičce, v Rožmberku
- b) v Praze, v loužičce, v Rožmberku, v malinkém potůčku**
- c) v Praze, v Rožmberku, v mizerných stružkách
- d) v Praze, v maličkém potůčku, v obrovském rybníku

E. Co asi znamená výrok, že si v ní ani myš bříško neourouží v bodě 5:

- a) myška nikdy nevstoupí do louže vody
- b) vodnická živnost je tak mizerná, že si ani myška nedojde k vodníkovi nakoupit
- c) myš se nechce kamarádit s žábami, komáry a potápníky
- d) potůček, kde hospodáří vodník, je neobyčejně mělký**

F. Ke kterému literárnímu druhu byste nejspíš ukázkou zařadili:

- a) začátek klasické pohádky o vodnících
- b) úryvek z encyklopedie o vodních živočiších
- c) část filmového scénáře k moderní pohádce o vodnících
- d) začátek moderní umělé pohádky o vodnících**

G. Jistě jste si všimli, že se v úvodním textu vyskytují gramatické chyby (je jich 5). Vyhledejte je a přesně (!!!) zakroužkujte **chybné jevy**

DOPLŇUJÍCÍ ÚKOLY V PŘÍPADĚ ROZŠÍŘENÍ TÉMATU, ČASOVÉ DOTACE:

ÚKOL č. 6. VYSVĚTLI FRAZEOLISMY:

rčení - skloňuje se:

držet někoho nad vodou
je (pivo) jako z vody
udělat něco z jedné vody načisto
honit vodu
mnoho vody uběhlo
čas letí jako voda
spát jako na vodě, jako by ho do vody hodil
velká voda
voda na jeho mlýn
pustit k vodě
lovit v kalných vodách

pořekadlo- nesklonuje se, metaforický ráz, obohacení slovní zásoby:

tichá voda břehy mele

příслови – nesklonuje se, nečasuje, ucelená moudrost s ponaučením, výstrahou

Tak dlouho se chodí se džbánem pro vodu, až se ucho utrhne.

ÚKOL č. 7. VLASTNÍ SLOVNÍ ZÁSoba

využití pojmu voda pro vytvoření řady slov podle zadání, samostatná práce, PRACOVNÍ ÚKOL č.

Doplň max. 10 slov – jednoslovných podst. jmen vyjadřujících podobu vody a zároveň její množství tak, aby vyplňovala mezeru mezi slovy OCEÁN a MOLEKULA a dodržovala pořadí od největšího (OCEÁN) po nejmenší (MOLEKULA) množství vody.

ÚKOL č. 8. UVOLŇOVACÍ CVIČENÍ + MOTIVACE K ČETBĚ A VYUŽITÍ ŠKOLNÍ KNIHOVNY + SOUTĚŽ o nula až deset bodů

každý žák dostane před sebe jednu knihu s tématem voda z knihovny, v případě, že ji četl, dostává bod „bez boje“, na pokyn učitele má najít kromě názvu kdekoli v textu slovo voda (v dalších kolech lze zaměňovat za jiná častá slova, např. muž, žena...), první, kdo se přihlásí, získává bod, následně si žáci v kruhu knihy vymění, soutěž končí při dosažení deseti bodů kterýmkoliv žákem, body učitel přepíše k průběžnému skóre

PRACOVNÍ LISTY

ÚKOL č.1

Voda má podle SSČ tyto tři základní významy:

1. _____
2. _____
3. _____

ÚKOL č.2 – **PODTRHNI DESET SLOV, KTERÉ V PŮVODNÍM TEXTU NEJSOU**

Změněný text – zde hledej a podtrhávej, co v původním textu nebylo, tj. změněná, nehodící se slova – je jich 10

Jestli si, děti, myslíte, že vodníci jsou, tak tedy vám říkám, že jsou, a jací! Tak třeba zrovna u nás, co jsme se my jako narodili, bydlel jeden v řece Úpě pod splavem, a jeden byl tuhle v Havlovicích u toho dřevěného mostu a jeden se zdržoval v Radečském potoce; však jednou přišel k mému kámošovi, aby si dal vytrhnout dub, a za to mu donesl košíček stříbrných a růžových žraloků pěkně pokladených kopřivami, aby zůstali čerství; a že to byl vodník, bylo vidět z toho, že po něm na židli bylo sucho. A jeden byl u dědečkova mlýna v Hronově a ten choval pod splavem, pod vodou šestnáct koní; proto inženýři říkali, že tam na tom místě má řeka Metuje šestnáct koňských sil. Těch šestnáct bílých koní pořád táhlo a táhlo, a proto se mlýn někdy točil; a když jedné noci náš dědeček umřel, šel vodník a vypřáhl potichu všech šestnáct koní a mlýn se tři dny netočil. Na velkých řekách jsou vodníci, kteří mají ještě víc koní, třeba padesát nebo sto; ale někteří jsou takoví chudáci, že nemají ani dřevěnou kozu. Takový velkovodník v Praze, na Vltavě, je ovšem náramně bohatý a velký pán; má třeba i motorový člun a v létě si jede k moři. Vždyť v Praze i obyčejný podvodník má někdy peněz jako slupek a lítá v automobilu, hů, hů, až bláto suchne. Ale jsou zase takoví nanicovatí, malovodníčkové, mají loužičku jako dlaň a v ní jednu bábu, tři komáry a dva kluky potápníky; nebo mají svou živnost na tak mizerné stružce, že si v ní ani myš bříško neurousá; někteří za celý boží rok nechtnou víc než pár papírových lodiček a dětskou plínku, která mamince přeplavala při praní. Ba, je to bída. A zase takový rožmberský vodník má třeba dvě stě dvacet tisíc kaprů a ještě k tomu líný, ševce, parmy a nějakou tu zubatou štiku. Inu, není žádná rovnost na světě.

Původní text

Pohádka vodnická (Devatero pohádek)

Jestli si, děti, myslíte, že vodníci nejsou, tak tedy vám říkám, že jsou, a jací! Tak třeba zrovna u nás, co jsme se my jako narodili, bydlel jeden v řece Úpě pod splavem, a jeden byl tuhle v Havlovicích u toho dřevěného mostu a jeden se zdržoval v Radečském potoce; však jednou přišel k mému tatínkovi, aby si dal vytrhnout zub, a za to mu donesl košíček stříbrných a růžových pstruhů pěkně pokladených kopřivami, aby zůstali čerství; a že to byl vodník, bylo vidět z toho, že po něm na židli bylo mokro. A jeden byl u dědečkova mlýna v Hronově a ten choval pod splavem, pod vodou šestnáct koní; proto inženýři říkali, že tam na tom místě má řeka Metuje šestnáct koňských sil. Těch šestnáct bílých koní pořád táhlo a táhlo, a proto se mlýn pořád točil; a když jedné noci náš dědeček umřel, šel vodník a vypřáhl potichu všech šestnáct koní a mlýn se tři dny netočil. Na velkých řekách jsou vodníci, kteří mají ještě víc koní, třeba padesát nebo sto; ale někteří jsou takoví chudáci, že nemají ani dřevěnou kozu. Takový velkovodník v Praze, na Vltavě, je ovšem náramně bohatý a velký pán; má třeba i

motorový člun a v létě si jede k moři. Vždyť v Praze i obyčejný podvodník má někdy peněz jako slupek a lítá v automobilu, hú, hú, až bláto stříká. Ale jsou zase takoví nanicovatí, malovodníčkové, mají loužičku jako dlaň a v ní jednu žábu, tři komáry a dva brouky potápníky; nebo mají svou živnost na tak mizerné stružce, že si v ní ani myš bříško neurousá; někteří za celý boží rok nechytou víc než pár papírových lodiček a dětskou plínku, která mamince uplavala při praní. Ba, je to bída. A zase takový rožmberský vodník má třeba dvě stě dvacet tisíc kaprů a ještě k tomu líny, ševce, parmy a nějakou tu zubatou štikou. Inu, není žádná rovnost na světě.

PRACOVNÍ TEXT ÚKOL Č.3 – **ZDÁNlivě PŘÍBUZNÁ SLOVA**

To se rozumí, děti, že vodník může dělat jen to řemeslo, ve kterém je něco od vody; tak třeba může být **zá-vodníkem** nebo **pod-vodníkem**, může psát do novin **ú-vodníky**, může být **prů-vodcem** nebo **prů-vodčím**, může se vydávat za **vé-vodu**, za člověka vznešeného **pů-vodu** nebo za majitele **zá-vodu**, zkrátka nějaká **voda** v tom musí být.

VYSVĚTLENÍ:.....
.....
.....

PRACOVNÍ ÚKOL Č. 4 - **SYNONYMICKÁ ŘADA JAKO DŮKAZ BOHATOSTI ČAPKOVA SLOVNÍKU + POKUS SE O JEJÍ DOPLNĚNÍ**

„On měl, ten Arion, velikou bolest v srdci. Nikdo neví jakou. Nikdo neví, co se mu stalo zlého. Ale musela to být strašná bolest, že zpíval tak krásně a tak smutně. A jak tak pod vodou zpíval a naříkal, trásla se každá krůpějka vody, jako by to slza byla. A v každé krůpějce uvázlo něco z jeho zpěvu, jak se ten zpěv tou vodou prodíral. Každá kapička zachytila kousek jeho hlasu. A proto už není voda němá. Proto zvoní, cinká, ševlí a šeptá, zurčí a bublá, šplouná, šumí, hučí, ropotá, úpí a kvílí, burácí, řve, ječí a hřímá, sténá a vzdychá a směje se, hraje jako na stříbrnou harfu, klokotá jako balalajka, zpívá jako varhany, duje jako lesní roh a hovoří jako člověk v radosti nebo žalu. Od té doby mluví voda všemi jazyky na světě a povídá věci, kterým už ani nikdo nerozumí, jak jsou divné a krásné.“

Proto.....
.....
.....
.....
.....

PRACOVNÍ LISTY, ÚKOL č.5 - TEST VYCHÁZEJÍCÍ Z DANÉHO TEXTU + ZNALOSTÍ O AUTOROVÍ
(Každý úkol obsahuje jen jedno správné řešení. Najdi jej a označ kroužkem.)

PRACOVNÍ TEXT:

1. Takový vltavský velkovodník v Praze je ovšem náramě bohatý a velký pán. Má třeba i motorový 2. člun a vlétě si jede k moři. Vždyť v Praze i obyčejný podvodník má někdy peněz jako slupek, 3. a lítá v automobilu, hů, hů, až bláto stříká. Ale jsou zase takoví nanicovatí malovodníčkové, mají 4. loužičku jako dlaň a v ní jednu žabu, tři komáry a dva brouky potápníky. Nebo mají svou živnost 5. na tak mizerné ztružce, že si v ní ani myš břicho neurousá. Někteří za celý boží rok nechytanou víc než 6. pár papírových lodiček a děckou plínku, která mamince uplavala při praní. Ba, je to bída! A zase 7. takový Rožmberský vodník má třeba dvě stě dvacet tisíc kaprů a ještě k tomu líný, ševce, parmy 8. a nějakou tu zubatou štiku. Inu, není žádná rovnost na světě!

A. Co asi vyjadřuje přirovnání až bláto stříká V BODĚ 3:

- a) venku často bývá ošklivé počasí, když po ulicích jezdí velké množství aut
- b) majitel automobilu je také letec a lítá jen za deště, proto při přistání bláto stříká
- c) hů, hů - majitel automobilu šlápl do bláta, proto hlasitě troubí na chodce
- d) majitel automobilu je bohatý a nadutý, proto jezdí bezohledně, rychle a nebezpečně

B. Najdi tvrzení, které neříká pravdu:

- a) Karel Čapek napsal řadu románů, povídek, dramát a cestopisů, byl také známý jako novinář.
- b) Se svým bratrem malířem a spisovatelem Josefem Čapkem vytvořili společně několik literárních děl.
- c) Karel Čapek proslul také jako filmový a televizní režisér. Mezi jeho nejznámější filmy patří série večerníčkovských vyprávění o psu Dášeňce.
- d) Podle Čapkových pohádek byl natočen populární film Lotrando a Zubejda.

C. Kolik druhů vodníků zmiňuje autor v úvodní ukázce:

- a) 3
- b) 4
- c) 5
- d) 2

D. Kde všude podle Čapka žijí vodníci

- a) v Praze ve Vltavě, v Praze jako bohatí lidé, v loužičce, v Rožmberku
- b) v Praze, v loužičce, v Rožmberku, v malinkém potůčku
- c) v Praze, v Rožmberku, v mizerných stružkách
- d) v Praze, v maličkém potůčku, v obrovském rybníku

E. Co asi znamená výrok, že si v ní ani myš břicho neurousá V BODĚ 5:

- a) myška nikdy nevstoupí do louže vody
- b) vodnická živnost je tak mizerná, že si ani myška nedojde k vodníkovi nakoupit
- c) myš se nechce kamarádit s žabami, komáry a potápníky
- d) potůček, kde hospodaří vodník, je neobyčejně mělký

F. Ke kterému literárnímu druhu byste nejspíš ukázkou zařadili:

- a) začátek klasické pohádky o vodnících
- b) úryvek z encyklopedie o vodních živočiších
- c) část filmového scénáře k moderní pohádce o vodnících
- d) začátek moderní umělé pohádky o vodnících

G. Jistě jste si všimli, že se v úvodním textu vyskytují gramatické chyby (je jich 5). Vyhledejte je a přesně (!!!) zakroužkujte chybné jevy

ÚKOL č. 6. VYSVĚTLI FRAZEOLOGISMY:

rčení - skloňuje se:

držet někoho nad vodou.....
je (pivo) jako z vody.....
udělat něco z jedné vody načisto.....
honit vodu.....
mnoho vody uběhlo.....
čas letí jako voda.....
spát jako na vodě, jako by ho do vody hodil.....
velká voda.....
voda na jeho mlýn.....
pustit k vodě.....
lovit v kalných vodách.....

pořekadlo- nesklonuje se, metaforický ráz, obohacení slovní zásoby:

tichá voda břehy mele.....

příслови – nesklonuje se, nečasuje, ucelená moudrost s ponaučením, výstrahou

Tak dlouho se chodí se džbánem pro vodu, až se ucho utrhne

.....

ÚKOL č. 7. VLASTNÍ SLOVNÍ ZÁSoba

Doplň max. 10 slov –jednoslovných podst. jmen vyjadřujících podobu vody a zároveň její množství tak, aby vyplňovala mezeru mezi slovy OCEÁN a MOLEKULA a dodržovala pořadí od největšího (OCEÁN) po nejmenší (MOLEKULA) množství vody

Oceán.....
.....molekula.

ÚKOL č. 8. UVOLŇOVACÍ CVIČENÍ + MOTIVACE K ČETBĚ A VYUŽITÍ ŠKOLNÍ KNIHOVNY + SOUTĚŽ o nula až deset bodů

každý žák dostane před sebe jednu knihu s tématem voda z knihovny, v případě, že jí četl, dostává bod „bez boje“, na pokyn učitele má najít kromě názvu kdekoliv v textu slovo voda (v

dalších kolech lze zaměňovat za jiná častá slova, např. muž, žena...), první, kdo se přihlásí, získává bod, následně si žáci v kruhu knihy vymění, soutěž končí při dosažení deseti bodů kterýmkoliv žákem, body učitel přepíše k průběžnému skóre

Hledané pojmy:

1)VODA

2)

3)

4)

5)

6)

7)

8)

9)

10)

POČET MÝCH BODŮ: _____